

## יחסי ארצות הברית - ישראל: אתגרים ומענה

אלדד שביט ורותם אורג<sup>1</sup> | 6 בנובמבר, 2022 | גיליון 1656

עמדתה הערכית של ישראל בין המערב לרוסיה על רקע המערכה באוקראינה וכן הרכבה ומדיניותה האפשרית של ממשלת ישראל הנכנסת, בפרט בסוגיית הסכסוך הישראלי-פלסטיני, מחדדות את סוגיות היחסים המיוחדים בין ישראל לארצות הברית. מערכת זו נשמרה לאורך השנים לאור ההבנה בארצות הברית כי שתי המדינות חולקות ערכים משותפים. התמיכה בישראל עדיין גבוהה אך הביקורת עליה גוברת, בעיקר בקרב הדמוקרטים, והיא מתעצמת על פי סקרי דעת קהל בקרב צעירים. גם אם ישראל תנקוט מדיניות התואמת לחלוטין את דעת מבקריה, בחינת ההתפתחויות בארצות הברית מציפה מגמות ארוכות טווח של חלקן אין קשר לישראל, אך הן עלולות לגרום שחיקה ממשית בתמיכה בישראל. מגמות אלה מתמקדות בתמורות במבנה הדמוגרפי בארצות הברית, בקיטוב הפוליטי בה ובפרט בהתחזקות הפופוליזם ובנטיית אנטי-ישראליות בשורות התנועה הפרוגרסיבית, שמאתגרת את המסד הדמוקרטי משמאל. על ישראל לנהל חשיבה מעמיקה אשר להשלכותיהן הצפויות של מגמות אלה על מחויבותם בעתיד של נשיאים ומחוקקים אמריקאים לביטחונה, ולהתאים את מדיניותה למציאות המתהווה, ובכלל זאת להרחיב את היחסים כך שיעסקו גם ב-"חיים עצמם": בריאות, אקלים, כלכלה וטכנולוגיה, כאשר החתימה על "הצהרת ירושלים" אמורה להיות צעד ראשון וחשוב בכיוון זה.

באחרונה צפה ועלתה ביתר שאת בשיח הישראלי סוגיית היחסים המיוחדים שיש לישראל, מאז הקמתה, עם ארצות הברית. זאת, בעיקר על רקע המלחמה באוקראינה והשאלה באיזה מחנה ישראל צריכה להיות מבחינה ערכית, כאשר הממשל האמריקאי מוביל את הקואליציה הבינלאומית המסייעת לאוקראינה במלחמתה מול רוסיה, וישראל, מסיבות ביטחוניות הקשורות ביחסיה עם מוסקבה, שומרת על ניטרליות יחסית. הדיון כולל התייחסות למאזן שבין התרומה האמריקאית לישראל בכלל המישורים הביטחוני, הכלכלי והמדיני לבין המענה הישראלי.

הבסיס המוצק שעליהם נבנתה מערכת היחסים בין שתי המדינות אפשר להן לשמרה גם כשהתגלעו חילוקי דעות בין הממשלים. זאת, בראש ובראשונה לאור ההבנה בארצות הברית

<sup>1</sup> רותם אורג הוא חוקר ומרצה על פוליטיקה ומדיניות חוץ אמריקאית, עורך הבלוג וושינגטון אקספרס ומנהל העמותה [הברית הישראלית-דמוקרטית](#), הפועלת לחבר ישראלים ודמוקרטים בארה"ב על בסיס ערכים משותפים.

כי שתיהן חולקות ערכים משותפים (חופש, דמוקרטיה ושמירה על זכויות אזרח) וכן אתוסים משותפים (אומות מהגרים, "ארץ אפשרויות בלתי מוגבלות"). האהדה לישראל במערכת הפוליטית האמריקאית התבססה על הבנה בקרב הציבור האמריקאי כי הקשרים חשובים ונובעים ממחויבות לביטחונה של המדינה היהודית. לאורך השנים קידמו ארצות הברית וישראל אינטרסים משותפים והקימו מסגרות שאפשרו הסכמה על הצרכים והאינטרסים ההדדיים ושיתופי פעולה במגוון רחב מאוד של נושאים. ישראל מצידה הקפידה לשמר את התמיכה הדו-מפלגתית בה, כדי ששני הצדדים במערכת הפוליטית האמריקאית יראו ביחסים נושא שמעל למחלוקות.

ביקור הנשיא ג'ו ביידן בישראל ביולי 2022 ו"הצהרת ירושלים" בדבר השותפות האסטרטגית בין שתי המדינות, שנחתמה במהלכו, המחישו כי גם הממשל הנוכחי וביידן בראשו עדיין מחויבים לביטחון ישראל. יתר על כן, הנשיא האמריקאי, שביטא לאורך שנותיו בפוליטיקה האמריקאית אהדה לישראל, ייחס חשיבות ערכית לביקור גם אם לא הוצגו במהלכו התפתחויות מדיניות משמעותיות.

הממשל מקפיד אמנם על ניטרליות לגבי תוצאות הבחירות שנערכו לאחרונה בישראל, אך כבר נשמעת ביקורת, בעיקר בשורות המפלגה הדמוקרטית בקונגרס, על הרכבה הצפוי של הממשלה ובממשל עצמו ניכר חשש אשר להתנהלות הישראלית במיוחד לגבי זכויות אדם ובהקשר הפלסטיני.

יתר על כן, סקרי דעת קהל שנערכו על ידי [Pew Research Center](https://www.pewresearch.org/) מראים שמרבית הנשאלים תומכים בישראל, אך תמיכה זו יורדת משמעותית ככל שגיל הנסקרים יורד. בעוד שבגילאים שמעל 50 התמיכה עומדת על ממוצע של 65 אחוזים מהנשאלים, בגילאים צעירים יותר התמיכה צונחת לממוצע של כ-45 אחוזים. גם [סיקרי דעת קהל שנערכו באוניברסיטת מרילנד עבור מכון המחקר "ברוקינגס"](#) מעידים כי הציבור האמריקאי ככלל תומך בישראל אך בחלק מהציבור האמריקאי, בעיקר בקרב הנמנים על תומכי המפלגה הדמוקרטית, קיימת ביקורת על עמדתם החיובית של מקבלי ההחלטות האמריקאית בהקשר לישראל - בפרט בכל הקשור לסכסוך עם הפלסטינים. מרבית הדמוקרטים שנשאלו טענו כי לדעתם הממשל תומך בישראל יותר ממה שצריך. לחלק ניכר מתומכי הדמוקרטים בכלל לא הייתה דעה בנושא, ומרבית הנשאלים (כולל תומכי רפובליקנים) טענו כי נבחריהם בקונגרס תומכים בישראל יותר מהנדרש. הביקורת על ישראל אכן מתרכזת בקרב הדמוקרטים ויותר מכך בקרב המוגדרים פרוגרסיביים, שחלק קטן מנציגיהם בקונגרס מבקרים בחריפות את מדיניות ישראל ותובעים מהממשל לשנות את יחסם אליה.

עם זאת, גם אם ישראל הייתה נוקטת מדיניות התואמת לחלוטין את דעת מבקריה בארצות הברית, הרי שבחינת ההתפתחויות בארצות הברית ובזירה הגלובלית מציפות מגמות ארוכות טווח מדאיגות, שגם אם לרובן אין קשר ישיר לישראל ולהתנהלותה, בשקלול כולל הן עלולות לשחוק במידה ניכרת את התמיכה בישראל.

- **תמורות דמוגרפיות** - בשנים האחרונות מתחוללות תמורות ניכרות במבנה הדמוגרפי של החברה האמריקנית: גידולן של אוכלוסיות הלא-לבנות עושה את השיח הגזעי מעצב חשוב בשיח הציבורי-פוליטי ובמאפייניהן של המפלגות, חילופי הדורות - דור המנהיגים של הנשיא ביידן, יו"ר בית הנבחרים ננסי פלוסי ומנהיג הרוב בסנאט צ'אק שומר, שגדלו בצל מלחמת העולם השנייה ורואים במלחמות רע הכרחי, מוחלף בדור מנהיגים שהמלחמות המעצבות שלו הן מלחמות "מיותרות" (וואטנם, עיראק ואפגניסטן), ונוטה ליחס ספקני ואף ציני להפעלת כוח צבאי. טענות ישראל בדבר הגנה עצמית ומלחמות "אין ברירה" נראות בעיניהם חלולות.
- **הקיטוב הפוליטי** - החברה האמריקאית חווה בשנים האחרונות תהליך ברור של פיצול וקיטוב פוליטי גובר כמעט לגבי כל עמדה בסוגיות פוליטיות, כלכליות, מדיניות וחברתיות. אין מדובר רק במחלוקות אידיאולוגיות, אלא גם ולעיתים בעיקר במטרה לבקר את הצד השני על רקע מחלוקות פוליטיות. המשמעות המרכזית היא שמרחבי הקונצנזוס שאפיינו בעבר את החברה והמערכת הפוליטית בארצות הברית הולכים ונעלמים, והתמיכה בישראל היא מהמאחזים האחרונים של מדיניות שנהנית מתמיכה דו-מפלגתית, גם אם חלקית בלבד ובמגמת היחלשות.
- **התחזקות הפופוליזם** - פרוגרסיביים-שמאליים מול בדלנים-ימנים. המרכז הפוליטי קיים אמנם אך הוא הולך ונחלש ומולו מתחזקים זרמים פופוליסטיים משמאל ומימין, המתאגרים את העמדות שבמיינסטרים המפלגתי. המגמות האנטי ישראליות מתבלטות מטבע הדברים בעיקר בקרב התנועה הפרוגרסיבית שמאתגרת את הממסד הדמוקרטי משמאל. בקרב מחנה פוליטי זה יש המאמינים, עקב הקיפאון המדיני בסכסוך הישראלי-פלסטיני, כי אין לארצות הברית וישראל ערכים משותפים. אחדים מקרבו תומכים בתנועת החרם על ישראל (ה-BDS) ומתנגדים לסיוע הצבאי שמוענק לה. הנשיא ביידן עומד עד כה בפרץ, אך יש סימנים כי בקונגרס, באוניברסיטאות ובמקומות נוספים - המסר כבר מחלחל.
- **הלובי הפרו ישראלי** - הגם שמרבית יהדות ארצות הברית ממשיכה לתמוך בישראל, גם בקרבה ניתן לזהות מגמות של שחיקה ובעיקר התחזקות מסוימת של ארגוני שמאל יהודיים, שנכונים להביע יותר ביקורת על ישראל. חלקם הקטן אף תומך ב-BDS.
- **התאמות בסדר העדיפויות בזירה הגלובלית** - בשנים האחרונות, וביתר שאת על רקע התחרות הגוברת מול סין והמלחמה באוקראינה, השינוי באיום הייחוס הגלובלי האמריקאי משתנה ומשפיע גם על החשיבות שארצות הברית מייחסת למזרח התיכון. הממשל נאלץ עדיין להפנות קשב לאזור, אך הוא מצומצם ביחס לעבר וממוקד בבקרת נזקים ולא בקידום הזדמנויות. במיוחד ניכרת מגמת צמצום התשומות הצבאיות. יצוין שהשאיפה להתרחק מהמזרח התיכון היא תופעה ארוכת-טווח, חוצת ממשלים, שנהנית מקונצנזוס נדיר בושינגטון.

התמיכה של ארצות הברית בישראל אינה מובנת מאליה. גם אם להתרחשויות הפנימיות בארצות הברית אין תמיד השפעה ישירה על ישראל, הרי שבעקיפין ולאורך זמן יש להביא בחשבון כי למציאות החברתית-פוליטית שתתפתח בארצות הברית תהייה השלכה ישירה על אינטרסים ישראליים במספר רבדים. ארצות הברית היא עדיין המעצמה החזקה ביותר בעולם, ועם זאת סדרי העדיפות האמריקאים משתנים ולכך יש השפעה על שחקנים בינלאומיים ובכלל זאת במזרח התיכון.

לישראל הזכות לעמדות עצמאיות, אך נדרשת הבנה כי לשמירה של הערכים המשותפים תהייה השפעה על עמדות הציבור והממשל. על כן, יש לנהל בישראל חשיבה מעמיקה אשר למגמות העומק שעוברות על ארצות הברית ולהשלכות ארוכות טווח של הקיטוב הפוליטי והשינויים הדמוגרפיים והחברתיים בה, בפרט על מחויבותם העתידית של נשיאים ומחוקקים אמריקאים לביטחונה של ישראל, ולגבש את הדיאלוג עם ארצות הברית בהתאם. זאת, בעיקר לאור הסכנה שהמתרחש בזירה האמריקאית יכרסם בהבנה העמוקה שקיימת עדיין בקרב ההנהגה הנוכחית בארצות הברית לצרכי הביטחון הלאומי הישראלי.

מומלץ כי ישראל תתאים את התנהלותה ועמדותיה לסדר העדיפויות המתהווה בארצות הברית וגם על רקע חילוקי דעות צפויים בנושאים מדיניים, ובכלל זאת בסוגיות המלחמה באוקראינה ובסוגיית הסכסוך עם הפלסטינים, תפעל להרחבת יחסיה עם וושינגטון כך שיעסקו גם ב-"חיים עצמם": בריאות, המאבק בשינויי האקלים, אתגרי הכלכלה ותחום הטכנולוגיה, הנמצא בלב התחרות הבין-מעצמתית. וזאת, כאשר החתימה על "הצהרת ירושלים" היוותה צעד ראשון וחשוב בנושא. לישראל יתרונות יחסיים בתחומים אלה, העשויים להיות נכס עבור וושינגטון. כך יישמר ויתחזק הקשר בין המדינות גם בעידן שבו המזרח התיכון יורד בסדר העדיפויות האמריקאי ומערכת היחסים מאותגרת מהשלכותיהם של שינויים המתחוללים בארצות הברית עצמה וגם במערכת הפוליטית הישראלית.

בנוסף, על ישראל לגוון את קהל התומכים שלה בארצות הברית ולהגביר את מאמציה ליצור קשר עם קהלים החסרים זיקה היסטורית מובהקת לישראל, ולא להישען במיוחד על תמיכתם של אוונגליסטים ויהודים אמריקאים. בפרט ראוי להדגיש את הצורך בפיתוח דיאלוג ערכי עם פרוגרסיביים, כולל אלו שיש להם ביקורת ביחס לישראל, במטרה למתן אותה ולצמצמה, אמנם בלי להתעלם לחלוטין מהפערים בין הצדדים.

---

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט